

Vajdasági magyar nyelvhasználat egyetemisták körében

Jelen dolgozatomban Magyarországon, illetve Szerbiában tanuló vajdasági egyetemisták nyelvhasználatát hasonlítom össze. Arra a kérdésre szeretnék választ kapni, hogy a Szerbiában tanulóknak mennyire fontos az anyanyelvük, valamint hogy mennyi szerb eredetű, illetve „vajdasági” szót használnak, és mennyire vannak tisztában e szavak magyar megfelelőivel. A Magyarországon tanulóknál szintén arra voltam kíváncsi, mi a viszonyuk nyelvjárásukhoz, és hogy a magyar oktatás, a magyar környezet ellenére mennyire őrzik, használják az otthon használatos szerb vagy szerb eredetű szavakat.

Kutatásomat kérdőívek segítségével végeztem. Harminc szerb, illetve harminc magyar környezetben tanuló hallgató töltötte ki az űrlapot. A Szerbiában tanulók a tartomány különböző részein élnek. Mindannyian magyar anyanyelvűek, de többségük szerb nyelven tanul az újvidéki, belgrádi, illetve szabadkai egyetemeken. Ez alól öt kivétel van. Egy nő vegyesen (szerbül és magyarul) hallgatja az óráit a Szabadkai Közgazdasági Egyetemen. (1) Hárman tanulnak a Szabadkai Tanítóképző Egyetemen és egyvalaki az Újvidéki Egyetem Magyar Tanszékén. Ebben a csoportban tizenöt férfi és ugyanennyi nő, míg a Magyarországon tanulók között tizennyolc nő és tizenkét férfi válaszolt a kérdésekre. Az utóbbi csoport tagjai a Szegedi Tudományegyetem különböző szakjain tanulnak. Három kivételével mindannyian a szegedi Márton Aron Szakkollégium lakói. Ezt a diákkothont a határon túli magyar hallgatóknak alakították ki. Jelenleg a vajdasági egyetemisták teszik ki a kollégium lakóinak kilencven százalékát. Három adatközlő albérletben lakik. Az egyik férfi magyarországi, a másik vajdasági, a nő pedig magyarországi és vajdasági lakótársakkal.

A kérdőívben a következő témákat vizsgáltam: nyelvhasználati szokások (1–5), nyelvi attitűd (6–8, 11), vajdasági nyelvhasználat (9–10, 12–13); majd a felsorolt negyvennégy, Vajdaságban használatos szónak kellett a magyar megfelelőjét megadni, valamint bekarikázni a megkérdezettek által gyakrabban használt alakot (15). A 16-os kérdésnél arra voltam kíváncsi, hogy vajon annak megfelelően használják-e a 15-ös kérdésben megkérdezett szavakat, mint ahogy arról nyilatkoztak. A 14. kérdésnél a saját, nyelvvel kapcsolatos észrevételeikre kérdeztem rá.

A vajdasági magyar nyelv sok mindenben különbözik a magyarországitól. A Délvidéken élő kisebbség beszéde tele van tűzdelve szerb szavakkal. Ha környezetünkben van magyarországi személy, jobban oda kell figyelni, mit is mondunk. A legtöbb esetben nem is tudják a nyelvhasználók, hogy ők nem magyar szavakat használnak, vagyis úgy használják őket, mint jövevényszavakat.

Nálunk más számít magyar köznyelvnek, mint ami az anyaországban; magyarul beszélünk mi is, ez mégsem jelenti azt, hogy feltétel nélkül meg is értjük egymást. A vajdasági magyar köznyelv az államnyelv, valamint a magyar nyelv keveredésével alakult ki. Az ott élő magyarok közül nem mindenkinek van lehetősége, hogy ellátogasson Magyaror-

szágra, ők azok, akiknek egyáltalán nem is tűnik fel, hogy nem a „magyarországi magyar” beszél, nem veszik észre, milyen mértékben hat anyanyelvükre a szerb. Ami viszont nagyon meglepő, hogy sokszor a már évek óta Magyarországon tanulók, dolgozók sem tudják, hogyan is van magyarországi magyarul egy adott szó, hogyan is kellene azt mondani ahhoz, hogy egy anyaországbeli lakos is megértse. Természetesen az, hogy valaki nem a magyarországi köznyelvi szót használja, nem minden esetben jelenti azt, hogy nem is tudná azt alkalmazni. : Hódi Éva (2008, 45. o.)

szerint a szerb kölcsönszavak használatának megnevezhető okai vannak:

- Nincs megfelelő magyar szó – ez a ritkább eset
- Kényelmi szempont: rövidebb a szerb megnevezés
- A beszélő nem ismeri a magyar megfelelőt
- Ismeri, de nem jut eszébe
- Megfelelő műveltség hiánya, különcködés
- A beszédpartner kifejező készségéhez való igazodás
- A kommunikációs partnerek közötti baráti viszony, összetartozás érzékeltetése, valamilyen közösséghez való tartozás igénye
- Közvetlenebb kommunikációs szituáció.

Az sem kihagyható szempont, hogy sokszor az egyén észre sem veszi, hogy idegen szavak is keverednek beszédébe, hiszen természetes folyamat, hogy a nyelvek és nyelvváltozatok hatnak egymásra. Ez fokozottan érvényes az olyan területekre, ahol több, különböző nyelvű nép él együtt.

Kisebbségi magyarok véleménye a nyelvhasználatról

Több tanulmány született már a kisebbségben élő magyarok nyelvhasználatáról, nyelvi attitűdjükről, ezek közül kettőt szeretnék kiemelni, amelyek a kutatásom szempontjából lényegesek. Az egyiket Sándor Anna, a másikat Presinszky Károly végezte nyitrai elsőéves magyar szakos hallgatók körében. Sándor Anna főleg a nyelvjárásról alkotott véleményükre volt kíváncsi, Presinszky Károly pedig az anyanyelvvvel kapcsolatos attitűdöket vizsgálta.

A hallgatók többsége szükségesnek tartja a területi nyelvváltozatokat (Sándor, 2009, 234. o.). Kisebbségi közösségben nem meglepő ez a válasz, hiszen mindannyian tudják, hogy ők nem a magyarországi köznyelvet beszélnek. A kérdésekre adott válaszokból az is kiderül, hogy akik elvetik a nyelvjárásokat, azért teszik, mert kellemetlen helyzetbe kerültek annak használata során. Volt, aki azt említette meg, hogy Magyarországon került olyan szituációba, amikor megszökták nyelvjárásias beszéde miatt, sőt volt, akit a tanára intett le a szavak használatáról.

Presinszky (2009, 241. o.) külön kitér arra, hogy a magyartanárok felelőssége rámutatni a nyelvváltozatok közötti különbségekre, és ezzel megakadályozni az esetleges nyelvcseré bekövetkeztét. Ő arra volt kíváncsi, hogy a diákok miként vélekednek a magyar nyelv különböző változatairól. Hipotézise az volt, hogy a magyarországi nyelvváltozatot pozitívan, a kisebbségit pedig negatívan fogják megítélni. Ez nem igazolódott be. A budapesti nyelvváltozatot a többség bírálta, a magyarországi vidéki nyelvváltozatot semlegesen ítélték meg. Amikor saját nyelvükről kérdezték őket, többen azért vélekedtek róla negatívan, mert „kevert”, azonban a legtöbben „elfogadhatónak” tartják a felvidéki magyar nyelvhasználatot. Presinszky a többi kisebbségi nyelvhasználatról is megkérdezte a hallgatók véleményét. Többen válaszolták, hogy ugyanolyan, mint náluk a Felvidéken: kevert. Ami a legfontosabb, hogy a megkérdezettek többsége pozitívan látja az ottani magyar nyelvhasználat jövőjét.

Mindkét tanulmány szerzője megemlíti a különböző nyelvjárások közötti különbségeket, rangsorolásokat. Mindketten egyetértenek abban, hogy nincs helyes vagy helytelen

nyelvhasználat, és hogy ezt még az iskolában kellene megtanítani a diákoknak, ahelyett, hogy a túlbuzgó tanárok kijavítják a nyelvjárásián beszélő tanulókat (Presinszky, 2009; Sándor, 2009).

Ahogy láthatjuk, a kisebbségekben is nagyon vegyes a hozzáállás a nyelvhasználat-hoz. Fiataloknak, időseknek egyaránt van véleményük a nyelvről, annak helyes alkalmazásáról. Talán még az is elmondható, hogy a nem anyaországban élő magyarok jobban belegondolnak anyanyelvük jövőjébe, hiszen nap mint nap szembesülnek a ténnyel, hogy milyen fontos ápolni, óvni azt, ha meg szeretnék őrizni és továbbadni. Az általam szerkesztett kérdőívek elemzésénél is sokféle véleménnyel találkoztam, de olyan nem volt, akinek ne lett volna valamilyen meglátása anyanyelvével kapcsolatban.

Kérdőívek elemzése

Nyelvhasználati szokások

A kérdőívben először a nyelvhasználati szokásokra voltam kíváncsi: mikor és kikkel használják a hallgatók a magyar, illetve a szerb nyelvet, valamint hogy melyiknek a használata a gyakoribb. A válaszok az elvárásoknak megfelelően alakultak. A Magyarországon tanulók többet és több szinten használják a magyar nyelvet.

A megkérdezettek közül öten voltak, akik nem vagy nem csak magyar nemzetiségűnek vallották magukat. Egy Szerbiában tanuló nő ehhez a kérdéshez zárójelben odaírta, hogy szerb, azon kívül pedig, hogy magyar. Itt is, mint ahogy még további három kérdésre, két nyelven írta oda válaszait. A többi négy hallgató Magyarországon folytatja tanulmányait. Közülük hárman szerb, egy pedig „vajdasági magyar” nemzetiségűnek vallja magát. Ez utóbbi megnevezés szintén az összetartozást erősíti és a helyi identitás erősségét mutatja az anyaországtól elszakadt emberekben. Nem akarnak teljesen azonosulni a magyarországi magyarokkal, másnak érzik magukat, fontosabb számukra a vajdasági identitás.

A négy hallgató közül, akik szerb, illetve szerb és magyar nemzetiségűnek vallották magukat, ketten a szerbet tartják fontosabb nyelvnek, ketten mindkettőt egyformán hasznosnak vélik. Mindannyian a magyar nyelvet tartják szebbnek, és hárman azt is használják a legtöbb esetben. Ez alól a Szerbiában tanuló a kivétel, aki állítása szerint a családban is mindkét nyelvet beszéli. Elképzelhetőnek tartom, hogy vegyes házasságból származik, vagy hogy egy olyan családban él, ahol a szülők fontosnak tartják, hogy gyermekük az államnyelvet is megtanulja, ezért otthon szerbül is beszélgetnek.

Nálunk más számít magyar köznyelvnek, mint ami az anyaországban; magyarul beszélünk mi is, ez mégsem jelenti azt, hogy feltétel nélkül meg is értjük egymást. A vajdasági magyar köznyelv az államnyelv, valamint a magyar nyelv keveredésével alakult ki. Az ott élő magyarok közül nem mindenkinek van lehetősége, hogy ellátogasson Magyarországra, ők azok, akiknek egyáltalán nem is tűnik fel, hogy nem a „magyarországi magyart” beszélik, nem veszik észre, milyen mértékben hat anyanyelvükre a szerb. Ami viszont nagyon meglepő, hogy sokszor a már évek óta Magyarországon tanulók, dolgozók sem tudják, hogyan is van magyarországi magyarul egy adott szó, hogyan is kellene azt mondani ahhoz, hogy egy anyaországbeli lakos is megértse.

A három, magát szerb nemzetiségűnek valló diák közül a további kérdésekben mindannyian a magyar nyelvet helyezik előtérbe. Véleményem szerint ennek két oka lehet. Valaki közeli hozzátartozójuk (szülő, nagyszülő) szerb nemzetiségű, de a család már a magyar nyelvet használja, az ő kultúrájukat helyezi előtérbe. Az sem zárható ki, hogy a megkérdezettek összekeverték a nemzetiséget az állampolgársággal.

Arra a kérdésre, hogy melyik nyelvet használják gyakrabban, egy ember kivételével mindenki a magyart válaszolta. A fentebb említett, Szerbiában tanuló, a kérdőív egy részét két nyelven kitöltő lány volt a kivétel.

Családban, illetve barátokkal szintén a nagy többség a magyar nyelvet használja. Ez alól két kivétel van: az egyik szintén a már említett, szerb nyelven tanuló hallgató. A másik egy Magyarországon tanuló volt, ő szintén azt válaszolta, hogy mindkét nyelvet használja.

Sokkal nagyobb volt a különbség a következő kérdésnél (4), amikor arra voltam kíváncsi, hogy az iskolában milyen nyelven beszélnek. Az anyaországban tanulók a magyar nyelvet használják, egy kivétellel, aki azt válaszolta, hogy „magyart főleg”. Lehetséges, hogy egy másik idegen nyelvre gondolt, de az sem kizárt, hogy vannak vajdasági évfolyamtársai és velük néha átvált a szerb nyelvre.

A szülőföldjükön tanulók közül harmincből huszonketten írták azt, hogy csak a szerb nyelvet használják az oktatásban. Az az öt személy, akik magyar, illetve magyar-szerb nyelven végzik tanulmányaikat, ennek megfelelően válaszoltak a kérdésre. Rajtuk kívül még hárman voltak, akik odaírták a magyart is. Ez számomra meglepő volt, hiszen azt hittem, hogy többen vannak olyanok, akik azért egymás közt használják a magyar nyelvet. Persze nagyon valószínű, hogy nincsenek olyan környezetben, esetleg csak szerb évfolyamtársaik vannak. Valamint ha többen beszélgetnek, de van köztük egy-két szerb anyanyelvű ember is, akkor illik neki(k) megadni a tiszteletet, és azon a nyelven folytatni a beszélgetést, amelyet mindenki megért. Ráadásul egy intézményen belül nem az a dolgunk, hogy kitűnjünk a társaink közül, hanem hogy minél könnyebben be tudjunk illeszkedni. Ehhez sokszor a nyelvhasználatban is tudni kell alkalmazkodni, először az oktatásban, de idővel a munkahelyen is gyakran kerülnek hasonló szituációba a kisebbségekben élők.

Azonban teljesen mástól függ az, hogy ki mit válaszolt arra, hogy melyik nyelvet használja a hivatalokban (5. kérdés). Vajdaságban ahhoz sajnos nincs jogunk, hogy ezt megválasszuk, még annyira sem, mint az oktatásban. Erre mindkét csoport tagjai vegyes válaszokat adtak. A Szerbiában tanulók közül azok voltak a legtöbben (tizennyolcan), akik a szerbet jelölték meg. Azután azok következtek, akik mindkét nyelvet beírták; kivétel nélkül mindenki hozzáírta azt a plusz információt, hogy magyarul kezd el beszélni, és akkor vált át szerbre, ha nem értik meg. Olyan válasz nem is született, hogy valaki csak a magyart használná. A másik csoportban is igen kevesen, mindössze nyolcan mondták azt, hogy a kisebbségi nyelvet használják. (2) Itt azok voltak a legtöbben (tizennyolcan), akik mindkét nyelvet beírták.

Nyelvi attitűd

A következő kérdés-csoporttal a nyelvi attitűdöt vizsgáltam, hogy vajon annyira fontosnak tartják-e, megbecsülik-e anyanyelvüket azok is, akik azon kevésbé tudnak boldogulni, mint azok, akiknek ezzel nincs problémájuk (legalábbis az oktatás terén). Először arra kérdeztem rá, hogy a szerb vagy a magyar nyelvet tartják-e szebbnek. A Szerbiában tanulók közül egyvalaki írta azt, hogy mindkét nyelv egyformán tetszik neki. Olyanok is akadtak ketten, akik azt válaszolták, hogy „mindenkinek az anyanyelve”. A többiek mindannyian a magyart találják szebbnek. Számomra meglepő volt, hogy a magyarországi hallgatók közt voltak hárman, akik a szerb nyelvet találják szebbnek. Ők mindhárom magyar nemzetiségűnek vallották magukat, s anyanyelvüket használják a legtöbb szitu-

ációban, de a többségi nyelvet tartják hasznosabbnak, és ez is közrejátszhat válaszukban. Valamint az is, hogy a Szegeden tanulók közül sokan írták rá a kérdőívre, hogy nem szeretik a magyarországi nyelvhasználatot, főleg a sok rövidítést találták elvetendőnek, és ha ők ezzel sokat találkoznak, akkor talán meg lehet érteni, hogy egy másik nyelvet találnak szebbnek.

A következő kérdés (7) az volt, melyik nyelvet találják hasznosabbnak. Itt nagyon megoszlottak a vélemények. A Szerbiában tanulók közül a legtöbben (9 fő) a szerb nyelvet írták be; volt, aki azt is feltüntette, hogy nem minden esetben van így: „az egyetemen és a hivatalokban a szerb”, „Szerbiában a szerb”. Nyolcan mindkét nyelvet ugyanolyan hasznosnak tartják, és öten voltak, akik a magyart írták erre a kérdésre. Akadtak olyanok is, akik nem tudták eldönteni, és mindkettőt egyformán hasznosnak tartják: „mindenkinek a sajátja”, de olyanok is, akik egyikhez sem, vagy esetleg más nyelvekhez kötődnek: „egyik sem”, „magyar, angol, német”. Ezeknek a hallgatóknak a többsége tisztában van azzal, hogy Szerbiában a szerb nyelvnek van presztízse, azzal jobban tudnak boldogulni. Ez nem is meglepő, hiszen az ő számukra ez már igazolódott is, ahogy elkezdték felsőfokú tanulmányaikat. Nem úgy, mint a Magyarországon tanulók, akik ezzel még nem nagyon találhatták szemben magukat. Azonban ez nem jelenti azt, hogy ne gondolkodnának el a jövőn, hogy a diploma megszerzésével melyik nyelvvvel tudnak majd jobban érvényesülni, ha hazatérnek. Ezt az bizonyítja véleményem szerint, hogy a legtöbben azok voltak, akik egyformán hasznosnak tartják a két nyelvet. A Szegeden tanulók között egyforma azoknak a száma, akik vagy csak a szerbet, vagy csak a magyart írták be. Ez utalhat arra, hogy az itt tanulók többségének csak tanulási, nem letelepedési szándéka van, hiszen annak ellenére, hogy magyar környezetben vannak, még mindig fontosnak tartják a szerb nyelvet is. Természetesen attól is függ, hogy ki mit válaszolt, hogy Vajdaság területéről pontosan honnan származik. Akik magyar többségű vidéken laknak, és Magyarországon járnak iskolába, nem is érezhetik, hogy milyen nehézségekbe ütközhetnek, ha nem tanulják meg a többségi nyelvet. Azonban akik szerb többségű városban töltik a hétvégéiket, iskolai szüneteiket, ők már tudatában vannak annak, hogy az államnyelv nélkül nem lehet boldogulni.

A 8. kérdés arra vonatkozott, hogy a megkérdezettek hova kötődnek inkább: Vajdasághoz, Szerbiához vagy Magyarországhoz. Kicsit sem meglepő módon a saját hazájukban tanulók közül mindenki a Vajdaságot írta be. Ez azt jelenti, hogy az otthoni magyar környezetet mindenki előnyben részesíti a szerbbel szemben. Fontos megemlíteni, hogy Magyarországot senki nem írta be. Ez azzal magyarázható, hogy a vajdaságiaknak nem mindig pozitív a véleményük a magyarországiakról. Itt természetesen a történelem és a politika alakulása is közrejátszik, de nagyon fontos szerepe van a nyelvhasználatnak is. Mióta Magyarországon tanulok, én is nemegyszer kaptam a szemrehányást, hogy „Milyen magyarosan beszélsz!”. Ezt úgy szokták érteni, ha a középzárt 'ë' helyett nyílt 'e'-t használok, vagy esetleg 'toll'-at mondok a nálunk használatos 'örökíró' helyett. Negatív a hozzáállás a magyar nyelvhez a sok rövidítés használata miatt is, de erről a későbbiekben még lesz szó.

A Magyarországon tanulók között már jobban megoszlanak a vélemények. Többségben ott is azok vannak, akik a Délvidékhez kötődnek jobban, huszonhárman. Itt azonban van hét olyan ember, aki inkább Magyarországot részesíti előnyben. Ők ugyanazok, akik az előző kérdésre azt válaszolták, hogy a magyar nyelvet tartják fontosabbnak.

Ezek után arra kérdeztem rá, hogy melyik nyelvhasználatot tartják szebbnek, és miért. A szerb nyelven, Szerbiában tanulók közül a legtöbben, tizenheten a vajdasági magyar nyelvet tartják szebbnek. A szerbiaiak közül, akik Vajdaságot írták, a következő indokokkal támasztották alá véleményüket: nem „becézgetik” a szavakat, azaz nincsenek rövidítések. Ezt sokan megjegyezték: csúnyának, „undorítósnak” tartják, ha valaki nem tud „normálisan kimondani” egy szót. Sokan „mekegős”-nek tartják a magyarországi magyar

nyelvet. Volt olyan is, aki azt írta, hogy azért a vajdaságit tartja szebbnek, mert ezt érti. Itt már látszik, hogy akármennyire is egy nyelvről beszélünk, vannak szavak, amiket nem értenek azok, akik nem járnak sűrűn Magyarországra. Ők nem tudják, hogy mit akar az, aki egy 'rotring'-ot kér tőlük, de azt sem értik, hogy miért néznek rájuk olyan furcsán, ha nekik egy 'patent ceruzá'-ra lenne szükségük. Akik a magyarországi beszédet tartják szebbnek, azok elsősorban a gazdagabb szókincssel magyarázták ezt, illetve azzal, hogy nem hatott rá másik nyelv, nem keveredik össze két nyelv.

A magyarországi hallgatók közül is a legtöbben, tizenhétből tízen a vajdasági beszédet részesítik előnyben. Azonban itt olyanok is voltak, akik azt írták, hogy a határon túl élő magyarok nyelve a szebb (nem csak Vajdaság), hiszen kevesebb rövidítést használnak, „létezik még a tájszólás”, „nincs mekegés”, „határozottabb”, „kevesebb a szleng”, „íze-sebb”, „mindenkinek haza húz a szíve”. Akik a magyarországi beszédet tartják szebbnek, azok a következőkkel indokolták ezt meg: nem hat rá másik nyelv, jobban megválogatják szavaikat. „Mert több művelt embert ismerek Magyarországon.” Nyolcan voltak azok, akik az anyaországbeli nyelvhasználatot szebbnek tartják. Indokaikból arra következtethetünk, hogy választadásukat nagyban befolyásolta az is, melyik országban milyen műveltségű embereket ismernek. Mivel Magyarországon járnak egyetemre, így természetes, hogy itt kerülnek közvetlenebb kapcsolatba a köznyelvi nyelvhasználattal.

Még megemlíteném, hogy olyanok is voltak, akik nem tudtak egyértelmű választ adni erre a kérdésre, ők több dologtól tették függővé, hogy hol beszélnek szebben a magyar nyelvet: „helységenként változó”, „embertől függ”. Ők a legtoleránsabbak, talán belátják, hogy mindenki a magáét látja szépnek. Valóban az egyéntől függ, hogyan használja a nyelvet, mit tesz érte.

Vajdasági magyar nyelvhasználat

A következő négy kérdésben a vajdasági nyelvhasználat jellegzetességeire, sajátosságaira kérdeztem rá. A kilencedik kérdést, tudniillik van-e különbség a vajdasági, illetve a magyarországi magyar között, többen nem a nyelvhasználatra értették. Sokan mentális különbséget soroltak fel, vagyis vajdasági magyarok és magyarországi magyarok különbségéről írtak. A nyelvhasználatbeli eltérések kapcsán egy szegedi hallgató kivételével mindenki azt írta, hogy van különbség, és a következő észrevételeket tették a vajdasági magyar nyelvre vonatkozóan: szerb szavak használata a magyar beszédben, több tájszólás érezhető a beszédben, sok a jövevényszó. Itt is többen voltak, akik a rövidítések miatt panaszkodtak. Más észrevételek is születtek: a vajdasági magyar „ízesebb”, „nem kényeskedő”, „temperamentumosabb”, „spontánabb”, „közvetlenebb”.

A következő kérdés (10.) az előző kifejtése, és arra vonatkozott, hogy a diákoknak milyen különbségek tűnnek fel a vajdasági, illetve a magyarországi nyelvhasználat között, hogy érzik, mik a délvidéki nyelvhasználat sajátosságai. Mindkét csoport tagjai között voltak, akik a középzárt 'ë' hangot, a szerb szavak használatát írták, valamint hogy „itt legalább nem becézik a szavakat”. A Szerbiában tanulók színesebbnek érzik a vajdasági nyelvhasználatot. Két ember volt a harmincból, akik negatívumokat vettek észre a vajdasági nyelvhasználatban a magyarországihoz képest. Az egyik a helyesírási hibákat említette meg, a másikuk csak annyit írt, hogy „igénytelen”, amit elsősorban a szavak szerbes kiejtésére értett. Egyvalaki odairta, hogy „vannak egyedi szavaink, pl. örökíró”. A Szerbiában tanulók között sokkal többen voltak azok, akik pozitívként tüntették föl az itteni nyelvhasználat sajátosságait. Akik Magyarországon tanulnak, több helytelenítéssel találják a vajdasági beszédet. Egyetemen ők a tanároktól, diákoktól a magyar köznyelvet hallják, erre állnak rá. Mikor hazamennek, idegennek, helytelennek érzik az otthoni nyelvhasználatot. Többen megemlézték a suksükölést, szerintük Vajdaságban többen vannak, akik használják, mint Magyarországon. Azért a többség ott is pozitív

jelzőkkel illetve a vajdasági nyelvet: „dominánsabb hangnem”, „ízesebb”. A magyarországi nyelvhasználatban elvetendőnek tartják a „túlzott illendőséget”. A vajdaságiaktól teljesen idegen az önözés és tetszikezés, ez nálunk nagy túlzásnak számít. Volt, aki negatívumként még megemlíti, hogy „néha nem is tudjuk, hogy mit mondunk szerbül”. Nem meglepő, hogy ezt egy olyan ember írta, aki Magyarországon tanult, hiszen neki már több olyan élménye lehetett, amikor azt hitte, magyarul beszél, mégsem értették meg minden szavát magyarországi társai, mert a vajdasági magyar nyelvet használta.

A következő kérdésben (12.) arra voltam kíváncsi, hogy volt-e már arra példa, hogy nem értették meg Magyarországon a vajdasági nyelvhasználatot beszélőket. A Vajdaságban tanulók közül harmincből tizenhat hallgató nyilatkozta azt, hogy már előfordult vele ilyesmi. Azt írták szinte mindannyian, hogy próbáltak odafigyelni, hogyan beszélnek, de annak ellenére előfordult már ilyen velük. Volt olyan is, aki nem értette meg, amit mondtak neki (‘szabadidőruha’, a Vajdaságban: ‘trénerka’), de olyan is előfordult, hogy ő használt olyan szót (‘siska’=‘frufru’), amelynek ott nem ismerték a jelentését. Nem meglepő, hogy az odafigyelés ellenére is megesik velük, hiszen ők nap mint nap ezt a nyelvváltozatot használják, van, amelyik szónak nem is tudják a magyarországi megfelelőjét, így természetes, hogy nem tudnak teljesen kódot váltani, hisz ahhoz teljesen ismerni kellene a magyarországi magyar nyelvet. Azonban voltak, akik nem is érezték helyénvalónak a kérdésem: „nem fordult még elő, nincs ekkora különbség a két nyelv között”, „nem a Marsról jöttem, ha akarnak, megértenek”. Mint fentebb több kérdésnél, ez esetben is a vajdasági öntudat megnyilvánulásával találkozhatunk.

A Magyarországon tanulók közül a harmincből húsz emberrel fordult elő, hogy nem értették, mit is szeretne. Többen írták azt, hogy amikor elkezdett ott tanulni, akkor volt erre példa, vagy hogy elfelejtették, hol is vannak, nem figyeltek oda, hogyan használják a szavakat: „véletlenül a másik oldalon lévő szavakat használok” (3), „előfordult már, de kezdek átszokni”. Akiknek nem volt ilyen problémájuk, a következőkkel magyarázták ezt: „választékosan is tudok beszélni”, „rögtön kijavítottam magam”, illetve többen megjegyezték, hogy odafigyelnek, így nem fordul elő ilyesmi. A Szerbiában tanulók közül voltak, akik megjegyezték, hogy nincs olyan nagy különbség a két nyelv között, de a Magyarországon tanuló diákok közül ezt senki nem mondta. Ez utóbbi csoport tagjai többször kerülnek érintkezésbe a magyarországi nyelvvel, nekik jobban feltűnik, hogy mennyi olyan dolog van, amit más kifejezéssel illetünk.

A vajdasági nyelvhasználatra vonatkozó utolsó kérdésben (13.) arra voltam kíváncsi, hogy saját megítélésük szerint gyakran használnak-e szerb eredetű szavakat magyar szövegkörnyezetben, és hogy melyek a leggyakoribbak. A Szerbiában tanulók közül huszonegyen nyilatkoztak úgy, hogy gyakran használnak. A Magyarországon tanulók közül kevesebben, 17-en voltak, akik ezt így egyértelműen kimondták, ám senki nem

„Magyarországon talán jobban igyekeznek a nyelvtani szabályok alkalmazására a hétköznapi életben”. Úgy gondolom, hogy aki ezt a megállapítást tette, főleg az egyetemen használt köznyelvre gondolt, hiszen ha az egész Magyarország területét nézzük, ott is számos nyelvjárási jelenséggel találkozhatunk, csakúgy, mint a Délvidéken. Azzal a különbséggel, hogy az anyaországban szerb szavak nem keverednek a mondatokba, viszont angol eredetűek annál inkább, amit meg is jegyezett az egyik ott tanuló lány: „a magyarországi nyelv egyre jobban elangolosodik”.

nyilatkozott úgy, hogy egyáltalán nem használja a jövevényszavakat, csak ilyen válaszokat kaptam: „próbálok odafigyelni, de megesik”, „nem gyakran, de néha becsúszik egy-két szerb szó”, „már nem olyan gyakran, mint régen”. Ez azt jelenti, hogy sem a Vajdaságban, sem pedig a Magyarországon tanulók közt nincsenek olyanok, akiknek sikerült teljes mértékben átállni az anyaországbeli szóhasználatra. Talán azért sem, mert a többség azt írta, hogy Vajdasághoz kötődik jobban, hiszen akik úgy érzik, hogy oda tartoznak, a nyelvhasználatnál ezt nagyon jól ki is tudják fejezni.

A magyarországi diákok által említett legtöbbször használt szavak: 'szokk' (üdítő), 'patika' (sportcipő), 'bazen' (medence), 'patent ceruza' (Rotring), 'batri' (elem), 'csaszi' (megvendéglés). Ezek azok, amik már szinte teljesen beépültek a nyelvünkbe, akit nem javítanak ki az anyaországbeliek, észre sem veszi, hogy ezek nem magyar szavak.

A Szerbiában tanulók közül, nem meglepő módon, a legtöbb vajdasági magyarul használt szó az iskolai dolgokra vonatkozik: 'professor' (egyetemi tanár), 'digitron' (számológép), 'örökíró' (toll). Náluk is előfordulnak a fent felsorolt szavak is, amelyeket már az itteni magyar szerves részeként használunk. Sokkal több szót soroltak volna fel itt, ha minden olyan megnevezést ismernének, amelyek a szerb nyelvből kerültek át a miénkbe. Ez egyértelműen kiderült annál a kérdésnél, ahol megkértem őket, hogy az adott vajdasági szavak magyar megfelelőjét írják be. Kevés olyan volt, amelynek mindenki pontosan tudta a magyar megfelelőjét.

Észrevételek a nyelvhasználatról kapcsolatban

A 14. kérdésben megkértem őket, hogy írják le észrevételeiket a nyelvhasználatról kapcsolatban. A Szerbiában tanulók közül többen sérelmezték a magyar nyelv visszaszorulását vidékünkön: „lassan már csak odahaza lehet anyanyelven beszélni”, „senkinek sem árt, ha több nyelvet beszél, de ha valakit lenéznek és hátrányosan különböztetik meg, mert más nyelvet beszél, az szerintem szánalmas”, „van ahol nem értik, ha magyarul beszélnek”. Olyanok is akadtak, akik a magyarországi nyelvhasználatra tettek megjegyzést: „egyes tv-s, illetve magas rangú személyek úgy makognak, mint a bevándorolt afrikaiak”. Itt is voltak szép számban, akik a rövidítések használatát sérelmezték. Néhányan a vajdasági magyar nyelvre tettek megjegyzéseket: „a tömbben és a szórvány településekben különböző mennyiségben használják a jövevényszavakat. A szórvány helyeken a szerbes kiejtés is jellemzőbb.” Sokan megemlézték a középzárt 'e'-t mint a vajdasági beszéd egyik jellegzetességét. Volt egy valaki, aki egy hasonlatban írta le véleményét a vajdasági magyar nyelvhasználatról: „a határon túli nyelvhasználat funkcióját tekintve hasonló a kenyér héjához, védi a belsejét a kiszáradástól”. Nagyon is jól látja anyanyelvünk helyzetét az a fiú, aki így jellemezte a nyelvet, hiszen amíg a kisebbségekben fenn tud maradni egy nyelv, meg tudjuk őrizni, addig nem kell félni, hogy az anyaországból csökkenne annak presztízse.

A Magyarországon tanulók közül a legtöbben azok voltak, akik a magyarországi nyelvváltozatra tettek megjegyzést, de köztük nem volt olyan, aki valami pozitívvá méltatta volna. Nagyon sokan utaltak a rövidítésekre: azt hiszem, ez a legnegatívabb dolog, amivel a szerbiai magyarok találkozhatnak, hiszen ezt több helyen is megemlézték. Ezeket a rövidítéseket „visszataszító”, „undorító”, illetve „érthetetlen” jelzőkkel látták el. Itt is voltak, akik a középzárt 'e' használatát, valamint a szerb jövevényszavakat említették meg mint különbséget a két nyelv között. Olyan is volt, aki azt írta ide, hogy Magyarországon az évfolyamtársai miatt kevesebb szerb eredetű szót használ, mint otthon. Ez jól mutatja, hogy a magyarországi hallgatóknál egyáltalán nem az a jellemző, hogy elsajátítják az anyaországbeli nyelvváltozatot, majd hazajönnek, és azt használják, hanem folyton váltogatják, hogy mikor melyiket beszélnek. Itt az is közrejátsszik, hogy a megkérdezettek többsége vajdaságiakkal van körülveve, a kollégiumban vagy az albertletben

megértik akkor is, ha ezt a nyelvváltozatot használja. Ennek ellenére Magyarországon jobban odafigyelnek, hogy ne használjanak szerb szavakat, itthon pedig visszaállnak, és próbálnak nem „magyarosan” beszélni. Ebben a csoportban egyvalaki volt, aki pozitívumot emelt ki a magyarországi nyelvhasználati kapcsolatokban: „Magyarországon talán jobban igyekeznek a nyelvtani szabályok alkalmazására a hétköznapi életben”. Úgy gondolom, hogy aki ezt a megállapítást tette, főleg az egyetemen használt köznyelvre gondolt, hiszen ha az egész Magyarország területét nézzük, ott is számos nyelvjárási jelenséggel találkozhatunk, csakúgy, mint a Délvidéken. Azzal a különbséggel, hogy az anyaországban szerb szavak nem keverednek a mondatokba, viszont angol eredetűek annál inkább, amit meg is jegyezett az egyik ott tanuló lány: „a magyarországi nyelv egyre jobban elangolosodik”.

Szókincsvizsgálat

A kérdőív következő részében negyvennégy olyan szót soroltam fel, amelyek a vajdasági magyar nyelvhasználók szókincsében mindennaposak. Arra voltam kíváncsi, hogy hányan vannak azok a két csoport tagjai közül, akik pontosan meg tudják mondani melyik alak az, amelyet többször használnak. Hipotézisem az volt, hogy a Magyarországon tanulók közül szinte minden szónak tudni fogják a magyar megfelelőjét, a Szerbiában tanulók közül pedig legalább a megkérdezett szavak felét mindenki ismerni fogja. Az eredmények azonban nem ezt mutatják. A szegedi hallgatók körében tizenhat, a szerbiaiaknál pedig hat olyan szó van, melynek pontosan tudták a magyarországi köznyelvben használatos alakját.

Mindig is azt gondoltam, az, hogy nem használják a vajdaságiak egy-egy szónak a magyar megfelelőjét, azt jelenti, hogy valahova tartozni akarnak. Ezt a nyelvhasználatot szokták meg, ezt használják ismerőseikkel, de az eszembe sem jutott, hogy ilyen sok szónak nem tudják a magyarországi alakját, arra pedig végképp nem gondoltam, hogy a Magyarországon tanulók sincsenek vele tisztában.

A Szerbiában tanulók válaszaiban csupán hat olyan szó van ('frizer'='fodrász', 'bazen'='medence', 'kesza'='zacskó', 'licsna'='személyi', 'passzus'='útlevél', 'zsúrka'='buli', 'patika'='sportcipő'), amelyiknek mindenki pontosan meg tudta mondani a jelentését. Ezek közt vannak azok ('kesza', 'licsna', 'passzus', 'zsúrka'), amelyeket állításuk szerint a legritkábban használnak szerb nyelven.

Olyan szavak is voltak, amelyeknek nem tudták a magyar megfelelőjét, de igyekeztek valahogy körülírni az adott szót. Ilyen volt például a 'mici' (=baseballsapka). Kivétel nélkül mindenki a 'mici' változatot használja (talán mert magyar neve nincs, a magyar 'baseballsapka' megnevezést pedig nem tartják magyarnak). Magyarul a következő megnevezésekkel illették: 'sapka', 'simli', 'fejfedő'.

A 'dusek' (= 'úszópárna') szóval szintén sok probléma akadt. A legtöbben 'matrac'-nak nevezték meg, amit a harmincből tíz ember 'madrac'-nak írt. Ez jó példa a hangalaki kölcsönzésre: a magyar 'matrac' szó szerb megfelelője a 'madrac'.

A 'siska' (= 'frufu') szintén egy Vajdaságban nagyon elterjedt szó. Öt ember volt, aki tudta, hogy magyarul hogy nevezik, de itt is mindenki a vajdasági változatot használja. Próbáltam ennél a szónál is találekonyak lenni az egyetemisták, és valahogy megnevezni magyarul a szót: 'haj', 'gubacs', 'kaciga'. (4)

A 'báger' (= 'markoló') szót senki nem tudta magyarul megnevezni, de sok mindennel próbálkoztak a megkérdezettek, hogy valahogy magyar nevet találjanak a munkagép számára: 'kanalas', 'kotrógép', 'munkagép', 'erőgép'.

Még két szónak a használatára szeretnék kitérni: az egyik a 'csaszti' (= 'megvendéglés'), a másik a 'stósz' (= 'jó poén/vicc'). Ezek voltak azok a szavak, amelyeket, véleményem szerint, a legnehezebb megnevezni magyarul. Körülírni lehet, de pontosan átadni,

amit jelentenek, az már bonyolultabb. Az 'csasztiz', akivel valami pozitív dolog történik. Például diplomázás, első fizetés után is lehet. Gyermek/unoka születése után is szokás, de vannak csak egyszerű szülinapi csasztik is. A dolog lényege az, hogy mindig az ünnepe, aki megvendégeli munkatársait, barátait egy kis enni-innivalóval. Néhány példa, hogyan próbálták a hallgatók magyarra fordítani ezt a szót: „ingyen kör”, „meghívlak valamire”, „fizet valaki valakiknek valamit”. Többen voltak, akik csak ennyit írtak be: „nem tudom”, „magyarú (sic!) nem tudom”. Vagyis a szónak nincs pontos magyar megfelelője, ez is magyarázhatja azt, miért vették át a szerb szót.

Hasonló a helyzet 'stósz' szavunkkal is. Ezt akkor szoktuk mondani, ha valakit megviccelünk, vagy történik valami érdekes dolog: „Ez jó stósz volt.” Azonban mégsem ugyanazt jelenti, mint a vicc. Jó stószok akkor szoktak történni, ha például egy szituációnak, a várt végeredmény helyett poénos vége lesz. Ezek általában a legváratlanabb pillanatban szoktak történni. De akkor is ezt mondjuk, ha szánt szándékkal akarunk valakit megviccelni. Ezt a következő szavakkal próbálták megmagyarázni: „finta”, „lényeg”, „kunszt”. Természetesen a 'csasztiz' és 'stósz' szavakat is mindenki ebben a formában használja.

A Magyarországon tanuló diákok több pontos megnevezést tudtak adni a megkérdezett szavakra, de náluk is óriási hiányosságok fedezhetők fel. A 'csasztiz' és a 'stósz' szavak magyarázásánál ők is akadályokba ütköztek. Nem tudták visszaadni a szó igazi jelentését, mivel talán nincs is pontos magyar megfelelője. A 'csasztiz'-t ők is mindannyian ebben a formában használják, ám a 'stósz'-nál öten azt írták be, hogy ők inkább a 'poén' vagy 'móka' szóval helyettesítik. Azonban a többség még így is a délvidéki változatot részesíti előnyben.

Ebben a csoportban a 'báger' volt az egyik szó, amit meglepő módon huszonnyolcan nem tudtak helyesen megnevezni. Itt is voltak különböző próbálkozások: „dömper”, „munkagép”, „daru”, „földet turo munkagép”. Talán az egyetemistáknak nem sok lehetőségük van ezzel a magyar szóval találkozni, mert nem kerülnek olyan szituációba, ahol használni kellene.

Ami számomra nagyon meglepő volt, hogy sokan, huszonhárman nem tudták megnevezni a 'patent ceruzá'-t magyarul. Azért csodálkozom ezen, mert a megkérdezettek hallgatók voltak, tehát a rotring munkaeszközként szolgál nekik. Olyan is volt, aki odaírta, hogy 'rottring', de zárójelben megjegyezte, hogy „szerintem ez hülyeség”. Úgy gondolom, többen vannak, akik hasonló véleményen vannak, hiszen akik tudták az anyországban használatos megfelelőjét a szónak, ők is mind a 'patent ceruzá'-t karikázták be, hogy azt használják gyakrabban.

Mindkét csoport tagjairól elmondható, hogy nagyon kevesen tudták megmondani, hogy mit jelent a 'borovnica' (= 'fekete áfonya'). Nagyon sokan vannak, akik azt hiszik, hogy az „szőlő szörp”, „szőlő (sic!) ízű szokk”, „szőlőből meg szederből szokk”. Érdekes, hogy ők csak az üdítőt értik rajta. A szó áfonyát jelent a szerb nyelvben. Amikor a vajdaságiak áfonyával találkoznak, akkor hajlamosak inkább magyar néven nevezni azt, mint szerbül, de amikor az üdítőt elöttük, akkor már szinte mindenki kivétel nélkül azt mondja, hogy 'borovnica', hiszen nagy betűkkel ez van ráírva az üvegre, illetve flakonra.

Ami a legnagyobb különbség a két csoport szóhasználata között, hogy a Szerbiában tanulók közül az iskolával kapcsolatos dolgokat szinte kivétel nélkül vajdasági magyarul nevezik meg, azt a formáját használják. A Magyarországon tanulók viszont csak a 'patent ceruzá'-t nevezik meg így, de a többi iskolával kapcsolatos szónál az a jellemző, hogy inkább magyarul használják. Például a 'fakultét' szót a Magyarországon tanulók közül senki nem használja, viszont a szerb nyelven tanulók közül a megkérdezettek fele 'egyetem' helyett inkább ezt mondja.

Az utolsó kérdésben azt próbáltam tesztelni, hogy vajon azt a szót helyettesítik-e be a mondatba, amit bejelöltek, hogy sűrűbben használnak. Valamint egy-két nyelvhelyességi kérdés is volt a kérdőívnek ebben a részében.

Kilenc olyan kérdés volt, amiben azt akartam ellenőrizni, hogy valóban úgy írják-e be a szavakat, ahogy szerintük gyakrabban használják. Nagyon kevesen voltak azok, akik tényleg annak megfelelően írták be az üres helyre, ahogy előtte azt bekarikázták. Tehát az, hogy szerintük a szó egy bizonyos alakját használják, nem jelenti azt, hogy tényleg úgy is van. Mindkét csoportnál ugyanezt az eredményt kaptam. Természetesen így is voltak, nem is kevesen, akik a Vajdaságban használatos változatot írták be, azonban a többség annak ellenére, hogy az előbbit karikázta be, az anyaországbeli írta a kérdéses helyre. Ez azt jelenti, hogy akármennyire is nem használják ezeket a szavakat, de a passzív szókincsükben benne van, és tudják is alkalmazni. Ezek szerint a hallgatók, ha egymás közt vagy családon belül beszélgetnek, akkor feleslegesnek tartják, hogy a magyarországi köznyelvnek megfelelően használjanak minden szót, hisz tisztában vannak azzal, hogy úgyis megértik őket. Azonban, ha oda kell figyelniük, mint például egy kérdőív kitöltésénél, ha írásban kell megnyilatkozniuk, akkor a passzív szókincsből előkerülnek a magyarországi alakok.

Összegzés

Ebben a dolgozatban arra a kérdésre kerestem választ, hogy vajon mekkora a különbség a Szerbiában, illetve Magyarországon tanuló vajdasági egyetemisták nyelvhasználata között, érzékelik-e a beszélők a különbséget, és hogy melyik csoport tagjai hogyan viszonyulnak anyanyelvükhöz. A kérdőívek alapján az derült ki számomra, hogy a hallgatók hozzáállása a magyar nyelvhez pozitív. A többség általában a magyar nyelvet használja, amikor csak teheti. A két csoport közt a legnagyobb különbség a hivatali és iskolai nyelvhasználatnál mutatkozott. Ez megnyugtató az anyanyelv használata szempontjából, hisz a szerb nyelven tanulók is csak akkor használják az államnyelvet, ha nincs más lehetőségük. Családban általában ők is magyarul beszélnek.

A megkérdezettek többsége a Vajdasághoz kötődik, és az ott elterjedt nyelvváltozatot értékeli magasabbra. Mindkét csoportban többen voltak, akik a magyarországit inkább negatívan, míg a vajdaságit pozitívan véleményezték. A szerb és a magyar nyelvet egyformán hasznosnak tartják, de a magyar nyelvet mégis sokkal többen tartják szebbnek, mint a szerbet.

A szókincsvizsgálatban kiderült, hogy a felsorolt szók közül soknak nem tudják a magyarországi köznyelvi változatát. Jellemző volt, hogy a szerbiai csoport tagjai az oktatással kapcsolatos szavakat inkább vajdasági magyarul, a másik csoport tagjai pedig inkább magyarországi magyarul használják. A szerb nyelven tanulók kevesebb szónak

A kapott eredmények arra engednek következtetni, hogy ahhoz, hogy a kisebbségekben élők is megfelelően tudják értékelni nyelvhasználatukat, ennek tudatosítása lenne a legfontosabb. Ez az iskolákban a magyartanárok, valamint a tankönyvszerzők feladata lenne. Úgy gondolom, minden olyan nyelvtankönyvben, ami magyarul íródott, fontos lenne egy olyan fejezet, amelyben bemutatják a különböző területeken élő magyar anyanyelvű egyének nyelvhasználatát, ezekben rá kellene világítani a hasonlóságokra és különbségekre. Szintén nagyon fontos, hogy már fiatal korban tudatosítani kellene a diákokban, hogy nincs helyes vagy helytelen nyelvhasználat. A területi nyelvváltozatok érdekességére, különlegességére kellene felhívni a figyelmet, nem pedig megbélyegezni őket.

tudták az anyaországban használatos változatát, mint a szegedi hallgatók. Ez nem meglepő, hiszen nem találkoznak ezekkel a megnevezésekkel. Az már inkább elgondolkodtató, hogy a Magyarországon tanulók közül sem ismerték soknak a megfelelőjét. A hallgatók többsége úgy nyilatkozott, hogy amikor alkalmuk van rá, a szavak vajdasági változatát használják. Az utolsó feladatból azt tudhattuk meg, hogy amelyek szavaknak ismerik a magyarországi megnevezését, azt használni is szokták. A szegedi hallgatókhoz képest a Szerbiában tanulók közül valamivel kevesebben voltak, akik a szerintük gyakrabban használt, vajdasági változat helyett a magyarországi alakot írták be, de mindkét csoport tagjaira ez volt a jellemző. Ez azt jelenti, hogy ezek a szavak ott vannak a passzív szókincsükben, hiszen nagyon jól tudták alkalmazni.

A szerb és magyar nyelven tanuló hallgatók egyaránt tisztában vannak azzal, hogy a Vajdaságban keveréknyelv alakult ki. Minden szóról már nem tudják megállapítani, hogy milyen eredetű, de pozitívum, hogy aminek nem tudták a magyarországi alakját, azt többen is saját szavaikkal próbálták elmagyarázni.

Véleményem szerint a Délvidéken nem kell félni a magyar nyelv teljes megszűnésétől, hiszen a fiataloknak vannak gondolataik, véleményük anyanyelvükről. Szeretik az ott használt nyelvváltozatot, szebbnek tartják, mint a szerb nyelvet, és nem kevésbé hasznosnak. Belátják, hogy vannak helyzetek, amikor csak az államnyelvet lehet használni, de amikor tehetik, magyarul szólnak meg. Ez a legtöbb, amit tehetnek anyanyelvük fennmaradása érdekében.

Az általam végzett vizsgálatok eredményei hasonlóak a nyitrai hallgatók körében végzett kutatások végeredményeihez. Mind a két kisebbségi közösségre jellemző, hogy pozitívabban ítélik meg a saját területi nyelvváltozatukat, mint a magyarországit. Mindkét esetben a kérdőívek alanyai közül azok ítélték meg negatívabban a nyelvhasználatot, akik szorosabb kapcsolatba kerültek az anyaországi köznyelvvél, illetve akiket megbélyegeztek sajátos nyelvjárásuk miatt. A kapott eredmények arra engednek következtetni, hogy ahhoz, hogy a kisebbségekben élők is megfelelően tudják értékelni nyelvhasználatukat, ennek tudatosítása lenne a legfontosabb. Ez az iskolákban a magyartanárok, valamint a tankönyvszerzők feladata lenne. Úgy gondolom, minden olyan nyelvtankönyvben, ami magyarul íródott, fontos lenne egy olyan fejezet, amelyben bemutatják a különböző területeken élő magyar anyanyelvű egyének nyelvhasználatát, ezekben rá kellene világítani a hasonlóságokra és különbségekre. Szintén nagyon fontos, hogy már fiatal korban tudatosítani kellene a diákokban, hogy nincs helyes vagy helytelen nyelvhasználat. A területi nyelvváltozatok érdekességére, különlegességére kellene felhívni a figyelmet, nem pedig megbélyegezni őket.

Melléklet

Kérdőív

Kor:

Nem:

Lakhely:

Mióta él jelenlegi lakhelyén?

Legmagasabb iskolai végzettség:

Iskola, szak:

1. Nemzetisége?

.....

2. Ön melyik nyelvet használja többet: a szerbet vagy a magyart?

.....

3. Melyik nyelvet használja barátokkal, ill. a családban?

.....

4. Melyik nyelvet használja iskolában, ill. munkahelyen?

.....

5. Melyik nyelvet használja hivatalokban?

.....

6. Ön szerint melyik nyelv hangzik szebben?

.....

7. Ön szerint melyik nyelv a hasznosabb?

.....

8. Hova kötődik inkább (karikázza be):

Vajdaság Szerbia Magyarország

9. Van-e különbség a vajdasági és a magyarországi magyar között?

.....

.....

10. Ön szerint mi a vajdasági nyelvhasználat jellegzetessége?

.....

.....

11. Ön szerint hol beszélnek szebben magyarul? Miért?

.....

.....

.....

12. Volt-e rá példa, hogy Magyarországon nem értették meg? Fejtse ki!

.....

.....

13. Magyar szövegkörnyezetben gyakran használ-e szerb szavakat? Melyek a leggyakoribbak?

.....

.....

.....

14. Egyéb észrevétel a nyelvhasználatról.

.....

.....

.....

15. Mit jelentenek a következő szavak? Melyik alakját használja gyakrabban? Karikázza be!

sporhet -
bojka -
szok -
veza -
resenye -
fakultét -
budzset-
sank -

patent ceruza -
plasztik -
siska -
guzsva -
szenf -
stósz -
zsúrka -
báger -

frizer -	bambusz -
bazen -	majica -
batri -	hullahopp -
cimet -	slag -
lerni -	szelotéjp -
csaszti -	dozvola -
digitron -	frizsider-
dóm -	borovnica -
dusek -	patika -
kesza -	kaciga -
licsna -	luszter -
mici -	trénerka -
örökíró -	koverta -
passzus -	szemafor -

16. Egészítse ki a következő mondatokat:

- Éva mindig reggel kilenckor a boltot, és este hatkor zárja be.
 Mi nyolckor kezdtük el, ti mikor.....?
 A kalácsot csak akkor kezdek el sütni, ha már eléggé bemelegedett a(z).....
 Ha kedves lennél velem, ő is veled.
 Az ébresztőóra nem keltett fel, mert lemerült a(z)
 Csak akkor mehetek át a zebrán, ha zöld színre vált a(z).....
 Elmentem itthonról,.....nem engedték meg.
 Ha motorozás közben nincs a fejemben a(z), megbüntet a rendőr.
 A pék naphosszat süti a kenyeret, a plakátragasztó pedig naphosszat a plakátokat.
 Ha külföldre megyek, magammal kell vinnem a(z)
 Ezen a héten már szabad lesz sokáig aludni, a múlt héten még nem.....
 Ha valaki megvágja az ujját, kell ragasztani a sebre.
 Ha új frizurát akarok csináltatni, elmegyek a(z)
 A tortának általában van a tetején, hogy még finomabb és édesebb legyen.
 Légtudás nincs a helyiségben, de legalább forog egy
 Ha én főzök, én is mosogatok el. Ma Mari főz, neki kell
 Elmentünk az uszodába, de nem tudtunk úszni, mert nem volt víz a

Jegyzet

(1) Ebben az intézményben magyar, illetve szerb ajkú tanárok is oktatnak. Mivel kevés magyar ajkú szaktanár van, ezért gyakran előfordul, hogy egy csoportba teszik a magyar és szerb anyanyelvű diákokat, s az államnyelvet anyanyelvként beszélő tanár oktatja és vizsgáztatja őket.

(2) Közülük hárman azt is odaírták, hogy csak akkor használják a magyart, ha magyarországi hivatalban vannak.

(3) Gyakori a Vajdaságban, hogy ha Magyarországról van szó, csak annyit mondanak: „odaát” vagy „a másik oldalon”.

(4) 'Kaciga'='bukósisak'

Irodalom

Hódi Éva (2008): A magyar nyelv helyzete Délvidéken. In: uő (szerk.): *Hűség az anyanyelvhez*. Proleter, Óbecse. 31–54.

Presinszky Károly (2009): Nyelvi attitűdök vizsgálata nyitrai magyar egyetemisták körében. In: Borbély Anna, Vančonek Kremmer Ildikó és Hattyár Helga (szerk.): *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*. Tinta Kiadó, Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra. 241–248.

Sándor Anna (2009): A nyelvjárási attitűd vizsgálata a nyitrai magyar szakos egyetemisták körében. In: Borbély Anna, Vančonek Kremmer Ildikó és Hattyár Helga (szerk.): *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*. Tinta Kiadó, Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra, 231–239.